

Bogdan Mróz

Instytut Zarządzania, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie,

 <https://orcid.org/0000-0002-0366-1563>, bogdan.mroz@sgh.waw.pl

Recenzja monografii pt. *Ekonomia i inne nauki społeczne. Studia interdyscyplinarne* (redakcja naukowa Jan Polowczyk), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2023, ss. 185

The review of the monograph entitled *Ekonomia i inne nauki społeczne. Studia interdyscyplinarne* [*Economics and other social disciplines. Interdisciplinary studies*], edited by Jan Polowczyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2023, pp. 185

Słowa kluczowe: nauki społeczne, ekonomia, studia interdyscyplinarne.

Keywords: economics, social science, interdisciplinary studies.

JEL: A12

Katalizatorem rozwoju nauk ekonomicznych jest korzystanie z dorobku innych nauk społecznych i czerpanie inspiracji oraz zapładniających impulsów ze studiów teoretycznych i wyników badań empirycznych, realizowanych w ramach innych dyscyplin naukowych. W tym kontekście bardzo wysoko oceniam inicjatywę wydawniczą polegającą na publikacji monografii zawierającej studia z pogranicza ekonomii i innych nauk społecznych.

Monografia *Ekonomia i inne nauki społeczne. Studia interdyscyplinarne* składa się z dziesięciu rozdziałów napisanych przez autorów reprezentujących różne ośrodki akademickie oraz różne dyscypliny z dziedziny nauk społecznych (dlatego w pełni zasadny jest podtytuł „studia interdyscyplinarne”).

Autorem pierwszego rozdziału monografii zatytułowanego *Wojna w dobie „powrotu historii”* jest Marek Ratajczak. To bardzo interesująca część pracy z dużym bagażem erudycyjnym, umiejętnie łącząca wątki zakorzenione w różnych dyscyplinach naukowych. Autor stara się rzeczowo, *sine ira et studio* przedstawić fenomen wojny, nawiązując do klasycznych dzieł znanych autorów, takich jak np.: Clausewitz, Keynes, Toynbee, Stiglitz, Fukuyama. Nie uległ on ponadto pokusie łatwych uogólnień uproszczonej publicystyki oraz emocjonalnych uniesień, co wcale nie było takie łatwe, biorąc pod uwagę fakt, że wojna nie jest dzisiaj abstrakcyjnym przedmiotem rozważań, lecz brutalną rzeczywistością, dramatem rozgrywającym się za naszą wschodnią granicą, w strefie Gazy i w innych rejonach świata. Trudno nie zgodzić się z konkluzją autora, że bezpieczeństwo, także to militarne, w dobie spektakularnego rozwoju nowych technologii coraz bardziej zależy od nakładów na edukację, naukę i badania, które wzmacniają potencjał gospodarczy danego kraju.

W drugim rozdziale monografii, zatytułowanym *Znaczenie interdyscyplinarności w rozwoju marketingu*, Henryk Mruk stara się dowieść, że rozwój nowoczesnego marketingu wynika z umiejętnego czerpania z dorobku wielu dziedzin wiedzy oraz dyscyplin naukowych (m.in. psychologii, socjologii, antropologii kulturowej, psychologii społecznej, ekonomii behawioralnej, neuronauki itp.). Autor z dużą swadą i w przekonujący sposób dowodzi znaczenia interdyscyplinarności w rozwoju marketingu, odwołując się do literatury przedmiotu oraz własnych przemyśleń i obserwacji.

Bardzo ważną częścią monografii jest rozdział trzeci *Psychologiczne i neuro-naukowe podstawy podejmowania decyzji* autorstwa Jana Polowczyka. Jest to rozdział wnoszący istotną intelektualną wartość dodaną, oparty na solidnej dokumentacji bibliograficznej. Autor trafnie identyfikuje najważniejsze zagadnienia dotyczące wykorzystania dorobku neuronauki oraz współczesnej psychologii w procesach podejmowania decyzji, przybliży również najważniejsze osiągnięcia ekonomii behawioralnej i jej prominentnych przedstawicieli. W rozdziale scharakteryzowano m.in. dualistyczne koncepcje funkcjonowania mózgu, a także znaczenie afektu i poznania w procesach podejmowania decyzji.

Głównym przesłaniem czwartego rozdziału monografii (*Neurobiologia relacji w świecie nadmiaru informacji*) autorstwa Marka Kaczmarzyka jest konstatacja, że zrozumienie działania pierwotnych mechanizmów neurobiologicznych wzbogaca dorobek nauk społecznych i pozwala lepiej zrozumieć skomplikowane relacje społeczne. Godna odnotowania jest teza autora, że zadaniem, które wspiera zrozumienie pierwotnych mechanizmów neurobiologicznych, powinno być dzisiaj zbudowanie sprawnych sposobów selekcji informacji w warunkach „smogu informacyjnego”, natłoku różnorodnych treści o wątpliwej proveniencji i jakości.

Rozdział piąty autorstwa Piotra Michonia (*Wzajemność wśród Polaków i rola polityki społecznej w jej kształtowaniu*) podejmuje ważne zagadnienia związane z budowaniem zaufania społecznego jako spoiwa relacji międzyludzkich w procesach gospodarowania. Problematyka podjęta przez autora tego rozdziału ma wiele punktów stykowych z teorią ekonomii. Autor naszkicował kontekst teoretyczny swoich rozważań oraz przedstawił wyniki własnego badania zrealizowanego w lutym 2023 r. na próbie 2173 dorosłych Polaków. Pierwiastek empiryczny oraz wskazanie powiązań między wzajemnością a koncepcją państwa opiekuńczego w końcowej części rozdziału podnoszą wartość poznawczą tego fragmentu recenzowanego opracowania.

Bardzo interesującą częścią monografii jest rozdział szósty, przygotowany przez Magdalenę Sobocińską, zatytułowany: *Relacje między kulturą a ekonomią – kultywacja ekonomii i ekonomizacja kultury w kontekście determinizmu technologicznego*. Autorka trafnie scharakteryzowała relacje występujące między kulturą a ekonomią, przenikanie się tych dwóch dziedzin oraz wynikające z tego faktu implikacje dla zarządzania podmiotami sfery kultury. W rozdziale z jednej strony ukazano rolę kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym i jej związki z ekonomią, a z drugiej – przemiany w sferze kultury dokonujące się pod wpływem rozwoju mechanizmów rynkowych, wzbogacania dorobku myśli ekonomicznej, pojawiania się nowych koncepcji zarządzania oraz technologii, które znajdują zastosowanie w obszarze kultury.

Małgorzata Czerny w kolejnym rozdziale recenzowanego opracowania, zatytułowanym: *Religia jako czynnik kulturowy a rozwój rachunkowości w wybranych państwach azjatyckich*, charakteryzuje wpływ religii (islam, hinduizm, konfucjanizm, buddyzm) na ukształtowanie się systemów rachunkowości w wybranych krajach azjatyckich (Indonezja, Indie, Chiny). O roli religii w kształtowaniu zachowań gospodarczych i cnót obywatelskich pisał już dawno temu Max Weber w swojej klasycznej pracy *Etyka protestancka a duch kapitalizmu* (wydanej w 1905 r.). Rozdział zawiera wiele cennych informacji i może stanowić użyteczne kompendium wiedzy dla szerokiego grona czytelników.

Niezwykle interesujący problem jest przedmiotem rozważań w rozdziale ósmym (*Grzeszne spółki: synteza 15 lat badań teoretycznych i empirycznych*) autorstwa Pawła Niszczoty. Głównym walorem tego rozdziału jest dobry przegląd literatury dotyczącej „grzesznych spółek”, stanowiący syntezę badań teoretycznych i empirycznych. Autor charakteryzuje kryteria „grzeszności” spółki, najważniejsze teorie dotyczące „grzesznych spółek”, stopy zwrotu w moralnie kontrowersyjne inwestycje oraz motywacje skłaniające inwestorów do inwestowania w przedsięwzięcia wątpliwe etycznie.

Rozważania zawarte w dziewiątym rozdziale monografii zatytułowanym: *Finanse ewolucyjne*, autorstwa Pawła Klibera, pozwalają lepiej zrozumieć skomplikowane mechanizmy rządzące światem finansów, oferując nowe perspektywy poznawcze. W ostatnich latach pojawiło się nowe podejście, określane jako „finanse ewolucyjne”, czyli takie, które stosuje metody wypracowane w teorii ewolucji, i na nim koncentruje się Paweł Kliber w swoich rozważaniach. Badacze reprezentujący finanse ewolucyjne próbują stworzyć syntezę podejścia klasycznego i behawioralnego. Biorą pod uwagę rzeczywiste zachowania podmiotów rynkowych (jak w podejściu behawioralnym) i próbują ulokować je w szerszym kontekście teoretycznym, odwołując się jednakże nie do teorii ekonomii, lecz do teorii ewolucji. Ten fragment monografii dostarcza sporo materiału do refleksji nie tylko dla teoretyków ekonomii, lecz również dla analityków rynków finansowych i wszystkich osób, które próbują poznać tajniki ich funkcjonowania.

Zwieńczeniem monografii jest rozdział dziesiąty pt. *Czego nauki prawne mogą się nauczyć od ekonomii? Sprawa pomocy publicznej po COVID-19*, którego autorem jest Jakub Kociubiński. Trudno jest analizować zjawiska i procesy gospodarcze bez znajomości prawnych uwarunkowań działalności gospodarczej. Regulacje prawne wpływają na funkcjonowanie wielu branż gospodarki, wyznaczają pożądane kierunki inwestowania, określają reguły konkurencji itp. Ma to ogromne znaczenie, zwłaszcza w przypadku przedsiębiorstw działających na rynku paneuropejskim. Autor eksponuje w swoich rozważaniach ważne wątki na styku prawa i ekonomii (m.in. problem hazardu moralnego oraz dylematy i pułapki korzystania z pomocy publicznej). Rozdział zawiera solidną dokumentację bibliograficzną i liczne odniesienia do konkretnych aktów normatywnych, regulujących funkcjonowanie jednolitego rynku UE.

Adresatem książki są pracownicy naukowcy i doktoranci w dziedzinie nauk społecznych, w szczególności ekonomii. Zgodnie z intencją redaktora monografii niektóre rozdziały mogą być wykorzystywane do celów dydaktycznych na zajęciach z odpowiednio przygotowanymi studentami drugiego stopnia studiów magisterskich, a także na studiach podyplomowych.

Publikacja przeciera nowe szlaki i stanowi zachętę do podejmowania studiów interdyscyplinarnych wzbogacających dorobek współczesnej ekonomii. Oprócz walorów poznawczych i potencjalnych zastosowań dydaktycznych może też stanowić cenne kompendium wiedzy dla praktyków gospodarczych oraz decydentów kształtujących politykę społeczną i gospodarczą.